

ВОЛУЙКО Олексій Миколайович

*Начальник кафедри правового забезпечення діяльності Національної гвардії України факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України, полковник
кандидат юридичних наук, доцент*

ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ФОРМИ ТА НАПРЯМИ

Одним із напрямів співпраці громадянського суспільства і держави є співпраця у сфері забезпечення національної, державної, воєнної безпеки. Зазначена співпраця, як першочергова функція держави, вимагає активної, консолідованої участі усіх суб'єктів та має здійснюватися на основі науково обґрунтованих засад, з використанням найбільш ефективних апробованих механізмів і форм.

Відповідно до законодавства, під громадянським суспільством слід розуміти сукупність недержавних організацій, які представляють волю та інтереси громадян для здійснення та захисту прав і свобод [1]. У соціальних науках під громадянським суспільством найчастіше розуміють асоціацію вільних громадян, які взаємодіють між собою виключно на ґрунті власних інтересів, правових норм та спільно погоджених чи вироблених регуляторів, створюючи економічні, соціальні, культурні, духовні, родинно-побутові відносини та інститути, та використовуючи свободи, права та обов'язки особистості як необхідні умови її ствердження та самореалізації в громадському житті [2, с. 108]. З позицій сучасного українського соціуму, складниками громадянського суспільства в Україні є волонтери, професійні та творчі спілки, організації роботодавців, благодійні організації, релігійні громади, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації, інші некомерційні товариства, утворені відповідно до законодавства, сім'я, тощо [3, с. 6].

У контексті філософії взаємодію розглядають як універсальну властивість усього існуючого світу речей і явищ в їх взаємній зміні, впливові одного на інших [4, с. 77-78]. У суспільних науках під взаємодією розуміють систему зв'язків і взаємодій між індивідами, соціальними групами, сукупність усіх соціальних відносин [5, с. 72]. Виходячи із зазначеного, під взаємодією суб'єктів забезпечення державної безпеки і громадянського суспільства пропонуємо розуміти взаємний вплив зазначених сторін одну на одну, а також використання взаємних можливостей для досягнення спільної мети та отримання спільного результату.

Аналізуючи мету взаємодії громадянського суспільства і суб'єктів забезпечення державної безпеки, виходимо з того, що такою і у мирний, і у воєнний час такою метою є захист суверенітету та територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки. Таке формулювання, зокрема, закріплено нормою ст. 17 Конституції України [6].

Зазначена взаємодія є взаємовигідним процесом. Зокрема, для суб'єктів забезпечення державної безпеки така взаємодія: а) сприяє створенню механізму незалежного моніторингу щодо забезпечення взаємних потреб та шляхів їх

розв'язання; б) сприяє більш ефективній реалізації зазначеним колом суб'єктів визначених завдань і функцій; в) сприяє розвитку форм цивільного контролю над військовою організацією [7].

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України», громадяни України беруть участь у здійсненні цивільного контролю над Воєнною організацією держави та правоохоронними органами як через громадські організації, членами яких вони є, через депутатів представницьких органів влади, так і особисто шляхом звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та його представника у справах захисту прав військово-службовців або до іншого державного органу в порядку, визначеному законодавством України» [8].

Водночас, громадянське суспільство, як суб'єкт взаємодії у сфері забезпечення державної безпеки, виконує й інші функції, окрім контрольної. Звернення до представлених у літературі результатів вивчення зазначеного питання [9, 10, 11] дозволяє до функцій громадянського суспільства у військовій та безпековій сферах віднести, зокрема: 1) загальні функції (контролю, інформаційна); 2) спеціальні функції (консультативно-дорадча, сприяння силам оборони, фінансово-матеріальної підтримки); 3) допоміжні функції (нормотворчу, комунікативну).

Згідно до Указу Президента України № 487/2021 від 27 вересня 2021 року «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки» [12], розроблено та схвалено відповідну Стратегію, де визначено основні напрями діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування для створення сприятливих умов розвитку громадянського суспільства. Такими напрями, зокрема, є:

1. Забезпечення ефективних процедур громадської участі у формуванні та реалізації державної політики на національному та регіональному рівнях, вирішенні питань місцевого значення;
2. Створення сприятливих умов для формування та інституційного розвитку інститутів громадянського суспільства;
3. Стимулювання участі інститутів громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України;
4. Створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці» [12].

Для взаємодії громадянського суспільства із суб'єктами забезпечення державної безпеки використовуються такі механізми як: а) консультації з громадськістю; б) участь у громадських радах; в) участь у робочих групах; г) громадські експертизи і моніторинг; ґ) громадські слухання; д) інформаційні запити до органів силових структур тощо.

Крім того, представники органів і установ, що складають категорію суб'єктів забезпечення державної безпеки, для підвищення ефективності взаємодії з громадянським суспільством можуть використовувати такі форми і напрями роботи: а) інформувати суспільство про свою діяльність на місцевому рівні; б) залучати громадськість до обговорення найбільш гострих проблем національної безпеки в ході опрацювання відповідних рішень; в) створювати громадські експертні ради із числа представників громадських організацій, діяльність яких може бути корисна для вирішення конкретних проблем; г) проводити спільні зустрічі та заходи; ґ) організовувати спільні тренінги з питань та напрямів співпраці; д) вести активну

інформаційну діяльність у ЗМІ та соціальних мережах; е) інформувати громаду про можливості співпраці та заплановані заходи тощо.

Таким чином, нині, в умовах спільної протидії громадянського суспільства та суб'єктів забезпечення державної безпеки збройній агресії російської федерації проти нашої держави, зазначені сторони безпосередньо впливають на стан забезпечення державної безпеки в Україні. Питання участі суб'єктів громадянського суспільства у забезпеченні державної безпеки потребують концептуального переосмислення та подальшого закріплення на законодавчому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI Верховна Рада України. Офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 05.05. 2023).
2. Соціологія: Короткий енциклопедичний словник / Соціологічна асоціація України; уклад. Волович В. Г. [та ін.]. К.: Укр. Центр духовної культури, 1998. 365 с.
3. Взаємодія Збройних сил України з громадянським суспільством: довідник / [Кравченко Л.О., Нікітюк Т.А., Лукічов В.Л., Арнаутова В.В.]; за заг. ред. Л.О. Кравченко. К., 2021. 48 с.
4. Філософський енциклопедичний словник. К.: Арабіс, 2002. 744 с.
5. Філоненко М. М. Психологія спілкування: підручник / М. М. Філоненко. К. : Центр учбової літератури, 2008. 224 с.
6. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Взаємодія Збройних сил України з громадянським суспільством: довідник / [Кравченко Л.О., Нікітюк Т.А., Лукічов В.Л., Арнаутова В.В.]; за заг. ред. Л.О. Кравченко. К., 2021. 48 с.
8. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>. (дата звернення: 05.05.2023).
9. Слюсарчук І., Мітенко О. Роль громадянського суспільства в забезпеченні національної безпеки України. *Кримінальне право*. 2021. Вип. 2. С. 194-200.
10. Пашинський В.Й. Функції громадянського суспільства як суб'єкта адміністративно-правового забезпечення оборони держави. *Взаємодія громадянського суспільства з сектором безпеки і оборони: сучасні виклики*. Харків, 2021. С. 65-68.
11. Лютюк О. С. До проблеми розуміння функцій громадянського суспільства. *Право і громадянське суспільство*. 2013. № 2. С. 96-103.
12. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: Указ Президента України № 487/2021 від 27 вересня 2021 року. Урядовий портал. 17 червня 2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4872021-40193> (дата звернення: 09.05. 2023).